

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Prop. 48 L

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i pakkereiseloven (angrerett og reisegaranti)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	4.5.3	Departementets vurderinger	16
			4.6	Rettslig regulering av angrerett for pakkereiser	17
2	Bakgrunnen for lovforslaget	5	4.6.1	Forslag i høringsnotatet.....	17
2.1	Anmodningsvedtakene	5	4.6.2	Høringsinstansenes syn	17
2.2	Høringen	6	4.6.3	Departementets vurderinger	17
			4.7	Utenom faste forretningslokaler	18
3	Reisegaranti for «kun transport»	7	4.8	Utgangspunktet for angrefristen	18
3.1	Gjeldende rett mv.	7	4.9	Beregning av angrefristen	18
3.2	Forslag i høringsnotatet	7	4.10	Opplysningsplikt	18
3.2.1	Gjeninnføring av reisegaranti	7	4.11	Virkning av brudd på opplysningsplikten	18
3.2.2	Klagebehandling og klagegebyr....	8	4.11.1	Forslag i høringsnotatet.....	18
3.3	Høringsinstansenes syn	8	4.11.2	Høringsinstansenes syn	19
3.3.1	Gjeninnføring av reisegaranti	8	4.11.3	Departementets vurderinger	19
3.3.2	Klagebehandling og klagegebyr....	10	4.12	Bevisbyrde	19
3.4	Departementets vurderinger	10	4.12.1	Forslag i høringsnotatet.....	19
3.4.1	Gjeninnføring av reisegaranti	10	4.12.2	Høringsinstansenes syn og departementets vurderinger.....	19
3.4.2	Klagebehandling og klagegebyr....	11	4.13	Oppgjøret etter bruk av angreretten	19
4	Angrerett på avtaler om pakkereiser	12	4.14	Angrerett og tilknyttede avtaler ...	19
4.1	Gjeldende rett	12	5	Økonomiske og administrative konsekvenser	20
4.2	Pakkereisedirektivet mv.	13	6	Merknader til de enkelte bestemmelser i lovforslaget ...	20
4.3	Utenlandsk rett	14			
4.4	Innføring av angrerett på avtaler om pakkereiser	14			
4.4.1	Forslag i høringsnotatet	14			
4.4.2	Høringsinstansenes syn	14			
4.4.3	Departementets vurderinger	15			
4.5	Hvem kan utøve angreretten – forbrukere eller reisende	16			
4.5.1	Forslag i høringsnotatet	16			
4.5.2	Høringsinstansenes syn	16			
				Forslag til lov om endringer i pakkereiseloven (angrerett og reisegaranti)	22

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Prop. 48 L

(2019–2020)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i pakkereiseloven (angrerett og reisegaranti)

*Tilråding fra Barne- og familiedepartementet 28. februar 2020,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne- og familiedepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i pakkereiseloven av 15. juni 2018 nr. 32 som trådte i kraft 1. juli 2018. Endringsforslagene følger opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 847 (2017–2018) om innføring av angrerett for pakkereiser kjøpt utenom faste forretningslokaler, og anmodningsvedtak nr. 848 (2017–2018) om gjeninnføring av reisegaranti ved salg av kun transport, når transporten selges av en pakkereisearrangør.

Pakkereiseloven gjennomfører direktiv 2015/2302/EU om pakkereiser og sammensatte reisearrangementer (pakkereisedirektivet). Etter pakkereisedirektivet kan 14 dagers angrerett for pakkereiser innføres for pakkereiser som er solgt utenom faste forretningslokaler. Pakkereisedirektivet inneholder ikke nærmere krav til hvordan en angrerett for pakkereiser skal utformes.

I proposisjonen foreslås det å innføre angrerett ved kjøp av pakkereiser utenom faste forretningslokaler, og de nærmere reglene knyttet til en slik angrerett. Dette er blant annet krav om at den næringsdrivende opplyser om angreretten, regler om fristberegning, hvordan angreretten utøves, virkningen av at angreretten brukes, den næringsdrivendes forpliktelser når angreretten brukes, virkningen for tilknyttede avtaler at angreretten brukes og oppgjør.

I proposisjonen foreslås det også at tidligere regler om pakkereisearrangørs plikt til å stille reisegaranti ved salg av kun transport gjeninnføres. I Prop. 54 L (2017–2018) *Lov om pakkereiser og reisegaranti mv.*, i anmodningsvedtaket og i høringsnotatet ble forslaget om reisegaranti for kun transport omtalt som reisegaranti for «transportdelen av en pakkereise». Uttrykket har ledet til noen misforståelser. Det skal alltid stilles reisegaranti for transport som utgjør del av en pakkereise. For enkelhets skyld anvendes i denne proposisjonen oftest uttrykket «kun transport», der en pakkereisearrangør selger kun transport, det vil si kun flyreise eller reise med annet transportmiddel.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Anmodningsvedtakene

Forslaget til lov om pakkereiser og sammensatte reisearrangementer mv. ble behandlet i Prop. 54 L (2017–2018) og ble enstemmig vedtatt av Stortinget. Stortinget ba samtidig regjeringen fremme forslag om å innføre en angrerett på pakkereiser som er kjøpt utenom faste forretningslokaler, og å videreføre reisegaranti for transportdelen av en pakkereise (anmodningsvedtak nr. 847 og 848 (2017–2018)). Reglene om reisegaranti for trans-

port som skjer sammen med en pakkereise i pakkereiseloven av 1995 § 11-1 første ledd annet punktum ble opphevet ved den nye pakkereiseloven.

Anmodningsvedtak nr. 847 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre i den nye pakkereiseloven en angrerett på pakkereiser, som er kjøpt utenom faste forretningslokaler.»

Anmodningsvedtak nr. 848 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å videreføre reisegaranti for transportdelen av en pakkereise i den nye pakkereiseloven.»

Bakgrunnen for anmodningsvedtakene fremgår av Innst. 354 L (2017–2018):

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti merker seg at direktivet åpner for noen unntak, og angreretten er en av disse. Disse medlemmer registrerer at departementet ikke benytter seg av direktivets adgang til å innføre angrerett på pakkereiser som er kjøpt utenom faste forretningslokaler.

Disse medlemmer viser til høringssvarene fra Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, og Norsk ReiselivsForum hvor de uttaler at en angrerett bør innføres. Forbrukerombudet gjør blant annet oppmerksom på at de gjennom sine tilsyn opplever at pakkereiser som selges utenfor fast utsalgssted, typisk skjer på salgsmøter eller lignende samlinger. Eldre er ofte en viktig målgruppe og reisene kan framstilles som gratis, som en premie, eller med en lav inngangssum. Slike tilbud kan framstå svært forlokkende, mens mindre fordelaktige sider blir underkommunisert.

Disse medlemmer er enig med Forbrukerombudet i at angreretten er ment å fungere som sikkerhetsventil mot avtaler som inngås i situasjoner der man lett kan påvirkes til å handle på impuls, og der man har liten mulighet til å søke informasjon eller sammenligne priser.

Disse medlemmer merker seg videre at departementet etter høringsrunden har frafalt forslaget om reisegaranti for transportdelen av en pakkereise (seat-only). Disse medlemmer mener at dagens ordning med reisegaranti for transportdelen av en pakkereise fungerer godt, og er i forbrukernes favør. Ordningen bør

videreføres særlig når det hverken legges noen begrensninger eller føringer på dette området i direktivet.»

2.2 Høringen

Barne- og likestillingsdepartementet (nå Barne- og familiedepartementet) sendte 16. oktober 2018 et notat med forslag til oppfølging av Stortingets anmodningsvedtak nr. 847 og 848 (2017–2018) på høring. Høringsfristen var 11. desember 2018. Følgende fikk høringsnotatet til uttalelse:

Departementene

Norges høyesterett
Lagmannsrettene
Bergen tingrett
Kristiansand tingrett
Nord-Troms tingrett
Oslo tingrett
Stavanger tingrett
Sør-Trøndelag tingrett

Domstoladministrasjonen
Regjeringsadvokaten
Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø

Forbrukerklageutvalget
Forbrukerrådet
Forbrukertilsynet
Forbruksforskning sinstituttet SIFO ved OsloMet
Konkurransetilsynet
Konkursrådet
Luftfartstilsynet
Markedsrådet
Regelrådet for næringslivet
Sjøfartsdirektoratet
Statens jernbanetilsyn

Fylkeskommunene

Bergen kommune
Kristiansand kommune
Oslo kommune
Stavanger kommune
Trondheim kommune

Sivilombudsmannen

Forbruker Europa

Coop Norge SA

Den Norske Advokatforening
 Den norske Dommerforening
 Den Norske Turistforening
 Finans Norge
 Finansforbundet
 Finansieringsselskapenes Forening
 Finansklagenemnda
 Hovedorganisasjonen Virke
 Landsorganisasjonen i Norge (LO)
 NHO Luftfart
 NHO Reiseliv
 NHO Sjøfart
 NHO Transport
 Norges Juristforbund
 Norges Rederiforbund
 Norsk ReiselivsForum
 Reisegarantifondet
 Unio
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Disse høringsinstansene avga realitetsuttalelse:

Justis- og beredskapsdepartementet

Forbrukerrådet
 Forbrukertilsynet
 Luftfartstilsynet
 Regelrådet for næringslivet

Forbruker Europa

Den norske Advokatforeningen
 Hovedorganisasjonen Virke
 NHO Luftfart
 NHO Reiseliv
 NHO Sjøfart
 Norsk ReiselivsForum
 Reisegarantifondet

Disse høringsinstansene har ikke hatt merknader, eller har ikke ønsket å avgi uttalelse:

Forsvarsdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Klima- og miljødepartementet
 Kunnskapsdepartementet
 Landbruks- og matdepartementet
 Utenriksdepartementet

Norges Høyesterett
 Borgarting Lagmannsrett
 Domstoladministrasjonen

Coop Norge SA

3 Reisegaranti for «kun transport»

3.1 Gjeldende rett mv.

Pakkereiser består av minst to ulike typer reisetjenester som gjelder samme reise eller ferie, se pakkereiseloven § 6. Tidligere ble pakkereiser typisk solgt av pakkereisearrangører. I dag regnes også de som selger ulike reisetjenester som til sammen utgjør en pakkereise, for arrangører. Også ulike transportører, for eksempel flyselskaper, kan dermed være pakkereisearrangører. Arrangør av pakkereiser skal stille reisegaranti. Reisegarantien skal sikre at den som har kjøpt en pakkereise ikke taper innbetalt forskudd dersom reisearrangøren blir insolvent før pakkereisen starter, og pakkereisen dermed ikke blir gjennomført. Dersom reisen er begynt når insolvens hos arrangøren inntrer, og en av reisetjenestene som inngår i pakkereisen er transport, skal reisegarantien også sikre den reisende hjemtransport. Uten reisegaranti risikerer den reisende å måtte betale returreisen en gang til. Verken pakkereisedirektivet av 2015 eller det tidligere direktivet av 1990 omhandler salg av enkeltstående reisetjenester. Etter pakkereiseloven av 1995 skulle det likevel stilles reisegaranti for transport som skjedde sammen med en pakkereise, forutsatt at transporten hovedsakelig var til personlig bruk for kunden, se § 11-1 første ledd annet punktum. Tankegangen var at reisende som kjøpte ledige seter på charterfly, også skulle få dekket returreisen dersom pakkereisearrangøren gikk konkurs før hjemreise. Begrunnelsen var at «alle satt på samme fly». I dag kjøper tradisjonelle pakkereisearrangører også ledige flyseter på ordinære rutefly. Disse setene kombineres med andre reisetjenester og danner pakkereiser, eller videreselges som «kun fly». På et ordinært rutefly kan det derfor sitte passasjerer som har kjøpt flybillett av flyselskapet, passasjerer som har kjøpt flybillett gjennom reisearrangør, passasjerer som har kjøpt pakkereise av flyselskapet og passasjerer som har kjøpt pakkereise av tradisjonell pakkereisearrangør.

Reglene som påla pakkereisearrangører å stille reisegaranti ved salg av «kun transport» ble ikke videreført i ny pakkereiselov, se Prop. 54 L (2017–2018) punkt 10.4.

3.2 Forslag i høringsnotatet

3.2.1 Gjeninnføring av reisegaranti

Etter behandlingen av Prop. 54 L (2017–2018) 6. juni 2018 anmodet Stortinget regjeringen om å

fremme forslag om å videreføre reglene om reisegaranti for «kun transport», se anmodningsvedtak nr. 848 (2017–2018) og bakgrunn under punkt 2.1.

Som følge av Stortingets anmodningsvedtak foreslo departementet i høringsnotatet at de tidligere reglene om reisegaranti for «kun transport» blir gjeninnført. Forslaget innebar at en reisearrangør skal stille reisegaranti ved salg av kun transport, uansett om transporten foregår med ordinær rutetransport sammen med passasjerer som ikke deltar på noen pakkereise, eller med chartertransport hvor det for øvrig kun sitter charterturister. Transportører, for eksempel flyselskaper, skal ikke stille reisegaranti når de bare selger transporten. Først når transportørene selger pakkereiser eller sammensatte reisearrangementer, må også disse selskapene stille reisegaranti. Spørsmålet er tidligere behandlet i Ot.prp. nr. 41 (2005–2006) punkt 3.2.4 og i Prop. 54 L (2017–2018) punkt 10.4.

Tidligere bestemmelse om reisegaranti for «kun transport» gjaldt kun når pakkereisen var til den reisendes personlige bruk. Selv om det ikke fremgår av Stortingets anmodningsvedtak, foreslo departementet å videreføre det tidligere kravet om personlig bruk. Dermed gjenoprettes den tidligere rettstilstanden om plikt til å stille reisegaranti for «kun transport» som selges av en pakkereisearrangør, jf. pakkereiseloven av 1995 § 11-1 første ledd annet punktum.

3.2.2 Klagebehandling og klagegebyr

Etter pakkereiseloven § 50 annet ledd skal den som stiller reisegaranti for pakkereiser delta i nemnd som behandler tvister som omfattes av lovens virkeområde, og betale gebyr til nemndas drift. Det følger av ordene «for pakkereiser» at nemnda ikke behandler klager som gjelder sammensatte reisearrangementer, som også omfattes av pakkereiseloven. Klager på reisetjenester som til sammen utgjør sammensatte reisearrangementer, jf. pakkereiseloven § 7, behandles av nemnd som den enkelte reisetjeneste hører under. Dersom det ikke er etablert noen nemnd som er godkjent etter lov om godkjenning av klageorganer for forbrukersaker, er Forbrukerrådet klageinstans (fra 1. januar 2021 vil dette være Forbrukertilsynet). Etter pakkereiseloven av 1995 gjaldt plikten til å delta i klagenemnda alle som stilte reisegaranti etter loven § 11-1. Dette var de som solgte pakkereiser og «kun transport», og de som solgte pakkereiselignende reiser.

Departementet foreslo i høringsnotatet at tidligere ordning videreføres. Etter forslaget skulle altså klage på «kun transport» behandles av samme nemnd som behandler klage på hele pakkereisen, altså Pakkereisenemnda.

3.3 Høringsinstansenes syn

3.3.1 Gjeninnføring av reisegaranti

10 høringsinstanser har uttalt seg til forslaget om å gjeninnføre reisegaranti for pakkereisearrangør som selger «kun transport». Av disse støtter *Advokatforeningen*, *Forbruker Europa*, *Forbrukerrådet*, *Forbrukertilsynet*, *Luftfartstilsynet* og *Norsk ReiselivsForum* forslaget. Forbrukertilsynet støtter også forslaget om at reisegarantien kun skal gjelde transport som hovedsakelig er til personlig bruk for den reisende, slik at rettstilstanden fra 1995-loven gjenoprettes. Øvrige instanser har ikke kommentert kravet om at reisen skal være til personlig bruk. Forbrukertilsynet viser blant annet til sitt innspill datert 2. mai 2018 til Familie- og kulturkomiteens behandling av forslaget om ny pakkereiselov. I brevet skriver Forbrukertilsynet at ca. 10% av flykapasiteten til pakkereisearrangørene i dag selges som «seat-only». Fjernes garantiplikten vil dette bety at 100 000 norske reisende hvert år mister retten til konkursdekning og hjemtransport. Det å fjerne garantiplikten vil altså bety redusert forbrukervern for et betydelig antall reisende. Forbrukertilsynet skriver videre at:

«[E]tter vårt syn kan dette bare begrunnes hvis byrden ved å stille garanti er av en viss størrelse og virkelig utgjør en konkurranseulempe av betydning. Dette er imidlertid ikke tilfelle fordi prisene på seat-only er såpass mye lavere enn pakkereiser, og summene det stilles garanti for er tilsvarende lavere. Et velbegrunnet estimat tilsier at den samlede garantistillelsen for seat-only i Norge neppe overstiger 300 000 kr. For bransjens konkurransevne som helhet kan det vanskelig hevdes at dette skal ha noen betydning. For det enkelte selskap vil også den økonomiske belastningen være liten. Garantiplikt for seat-only passasjerer er altså billig forbrukerbeskyttelse som det vanskelig kan hevdes merkbart påvirker bransjens konkurransevne på en negativ måte.»

Forbrukertilsynet skriver videre i brevet til Familie- og kulturkomiteen, at å nedjustere forbruker-

beskyttelsen på nivå med flyreiser neppe vil føre til passasjervekst for charterselskapene. Forbrukertilsynet frykter at det vil oppfattes som urimelig dersom «seat-only»-passasjerer ikke får refundert forhåndsbetalte billetter, mens pakkereisende med samme selskap får pengene tilbake. Tilsynet frykter også at det vil oppfattes som urimelig hvis flyet som skal sikre hjemtransport av konkursrammede passasjerer kun tar med pakkereisepassasjerene og lar passasjerer med «seat-only»-billetter stå igjen på flyplassen.

Luftfartstilsynet mener at det er rimelig at passasjerer på det samme charterflyet er dekket av samme garantiordning i en insolvenssituasjon, og antar at risikoen for konkurs hos en reisearrangør er større enn for ordinære flyselskaper.

«Luftfartstilsynet forstår imidlertid Virkes innvendinger om at markedet har endret seg, og er enig i at det er lite logisk at en «seat-only»-reise skal være underlagt et krav om reisegaranti når den foretas på rutefly hvor andre passasjerer ikke har tilsvarende beskyttelse.»

Luftfartstilsynet bemerker videre at

«[D]ette er imidlertid ikke et argument for å svekke forbrukerbeskyttelsen for norske reisende, men kan like gjerne være et argument for å jobbe for en reisegaranti i insolvenssituasjoner for ordinære ruteflypassasjerer. En slik ordning må imidlertid gjennomføres gjennom et felleseuropeisk regelverk og er ikke gjenstand for tema her.»

NHO Luftfart mener at det ikke bør være særnorske regler på dette området, og støtter ikke forslaget. *Hovedorganisasjonen Virke* (Virke), *NHO Reiseliv*, *NHO Sjøfart* og *Regelrådet* går også mot forslaget. *NHO Reiseliv* og *NHO Sjøfart* skriver i en fellesuttalelse at de slutter seg til departementets tidligere vurderinger, da det ble konkludert med at det ikke skulle gjelde reisegaranti for kun transport. Instansene uttaler videre:

«Forskjellsbehandling av ulike reisende vil virke både urimelig og ulogisk. I tillegg vil forslaget gi økt risiko og kostnader for reisearrangørene. På dette området er det full nasjonal handlefrihet. Det er unødvendig å påføre reiselivsneringen særlige kostnader som utenlandske konkurrenter ikke har. Det vil også medføre konkurransevridning mellom de som tilbyr pakkereiser og de som tilbyr bare enkeltstående reiser.»

Virke mener at man i minst mulig grad bør benytte seg av adgangen til å innføre nasjonale særreguleringer, selv der direktivet åpner opp for dette. Dersom det likevel gjøres, bør det legges til grunn at særreglene ikke skal svekke konkurransen mellom de ulike aktørene som tilbyr den samme reisetjenesten. Virke viser til at det har vært en enorm utvikling i reisemarkedet siden pakkereiseloven av 1995 ble vedtatt. Internett og fremveksten av de såkalte lavpris-flyselskapene har endret markedet, produktene som tilbys og måten publikum bestiller sine reiser på. Det siteres fra uttalelsen:

«Regelverket som har stilt strengere krav til arrangørene sammenlignet med flyselskapene, har vært med på å bidra til en situasjon der reisearrangørene har tapt terreng sammenlignet med flyselskapene. Endringene med flere lavprisselskaper har ført til økt risiko for konkurser blant flyselskapene, noe som utsetter forbrukerne for en betydelig risiko dersom de kjøper en flyreise sammenlignet med en pakkereise. Tidligere, da flyselskapene i all hovedsak var statseide, var risikoen for konkurs betydelig lavere enn i dag. Regelverket er imidlertid ikke oppdatert med tanke på disse endringene i markedet.»

Virke mener de ulike aktørene som selger den samme reisetjenesten bør ha like krav og rammevilkår å forholde seg til, og at forbrukere bør ha den samme beskyttelsen mot konkurs, uavhengig av om de kjøper en flyreise av et flyselskap eller om de kjøper en flyreise av en arrangør. Virke er sterkt kritisk til den foreslåtte ordningen, da den kun vil ramme «arrangører». Dersom det innføres et krav om å stille reisegaranti, bør det omfatte alle som selger en flyreise fra Norge. Virke mener at det er fullt mulig å få til en ordning der alle forbrukere som kjøper flyreiser er beskyttet gjennom et reisegarantifond. Virke foreslår at dette kan løses ved å etablere et reisegarantifond for flyreiser, etter inspirasjon fra den danske modellen. Virke viser til at myndighetene i Danmark har opprettet et eget reisegarantifond for flyreiser hvor det betales inn 2 kr pr. reise som går til reisegarantifondet for flyreiser. Flyselskapene slipper dermed å binde opp kapital, samtidig som forbrukerne får beskyttelse gjennom fondet. Modellen behandler alle aktører likt, er ikke konkurransevridende, og er forbrukervennlig. Virke mener en slik løsning vil være god.

Virke viser til at endringen i flymarkedet, med flere flykonkurser de senere årene, blant annet AirBerlin og Primera Air, taler for et sterkere vern av forbrukerne. Går store aktører på det norske

flymarkedet konkurs vil det ramme norske forbrukere svært hardt. Derfor er det rimelig at også flyselskapene skal ta del i en reisegarantiordning.

Regelrådet finner det uheldig at det foreslås å gjeninnføre regler som ble opphevet for kort tid siden. Rådet mener at næringslivet har tilpasset seg endringen, og at en gjeninnføring vil medføre nye administrative kostnader for de berørte. Nye regler bør etter Regelrådets vurdering få virke en tid før de endres, med mindre reglene umiddelbart viser seg å ha viktige uforutsette virkninger.

3.3.2 Klagebehandling og klagegebyr

Advokatforeningen, Forbrukerrådet og Forbruker Europa støtter forslaget om at klage på «kun transport» skal behandles av samme nemnd som behandler klage på hele pakkereisen, altså Pakkereisenemnda. Advokatforeningen påpeker at den nære sammenhengen mellom sakene gjør at departementets forslag fremstår som rasjonelt. *NHO Luftfart* bemerker at de ikke er uenig, men understreker at det er viktig at de som behandler denne typen «transport saker» i Pakkereisenemnda har tilstrekkelig bransjekunnskap til å vurdere disse sakene. Ikke bare opp mot pakkereiseloven, men også i henhold til annet regelverk som gjelder for luftfarten på forbrukerområdet, herunder forordning (EF) nr. 261/2004, Montrealkonvensjonen og luftfartsloven. Instansen påpeker at det er viktig at det er samsvar mellom nemndspraksis i Pakkereisenemnda og Transportklagenemnda. *NHO Reiseliv* og *NHO Sjøfart* går imidlertid i en fellesuttalelse mot forslaget om at Pakkereisenemnda skal behandle klager også på «kun transport». De viser til at de siste årene er det etablert særnemnder for ulike typer transport. Begrunnelsen for å ikke ha en felles transportklagenemnd, er å sikre representativitet i nemndene og kvalitet i avgjørelsene. Det er uheldig dersom Pakkereisenemnda tar stilling til rettsspørsmål og utvikler praksis av betydning for de andre nemndene, uten at transportørene er representert i nemnda. Også *Norsk ReiselivsForum* mener at Transportklagenemnda skal behandle klagen som gjelder «kun transport», mens Pakkereisenemnda skal behandle klager på transport, når transporten utgjør del av en pakkereise.

3.4 Departementets vurderinger

3.4.1 Gjeninnføring av reisegaranti

Enkelte høringsinstanser har påpekt at uttrykket «transportdelen av en pakkereise» som er anvendt

i høringsnotatet er upresist. Det skal alltid stilles reisegaranti for hele pakkereisen, også transporten som inngår i den. Pakkereiseloven av 1995 § 11-1 første ledd annet punktum brukte uttrykket «transport som skjer sammen med en pakke-reise». Dette uttrykket dekket heller ikke realitetene, ettersom det i praksis ble krevet at pakke-reisearrangøren også stilte reisegaranti ved salg av flyseter på rute-fly. Derfor anvender departementet uttrykket «kun transport» i proposisjonen her, når salget gjøres av en pakkereisearrangør. Spørsmålet om plikt til å stille reisegaranti ved salg av «kun transport» gjelder i prinsippet alle transportmidler. For enkelhetsskyld omtales i det følgende kun reisegaranti for flytransport.

I Prop. 54 L (2017–2018) punkt 10.4.5 begrunnet departementet forslaget om ikke å videreføre bestemmelsen om «kun transport» blant annet med at nasjonale særregler vil være en konkurranseulempe for norske arrangører som skal konkurrere både nasjonalt og over landegrensene. Departementet mente at den tidligere begrunnelsen for regelen om plikt til å stille reisegaranti for «kun transport», at det var urimelig og ulogisk at noen var dekket av reisegaranti og andre ikke når alle reiste med samme fly, ikke lenger er holdbar fordi pakkereisearrangører også selger flybilletter med ordinære rute-fly. Departementet mente det ville være urimelig om kravet om å stille reisegaranti for flybilletter som ikke inngår i en pakke-reise, avhenger av om det er en reisearrangør eller et flyselskap som selger billetten.

Forbrukerbeskyttelse er viktig. Hensyn til likebehandling av forbrukere som kjøper samme produkt er også viktig. Departementet foreslår derfor at pakkereisearrangørs plikt til å stille reisegaranti for reisende med charterfly som kun har kjøpt transporten, skal gjeninnføres. Dermed likestilles de som reiser med samme fly.

Pakkereisearrangør videreselger også transport med rute-fly. Billettene kjøpes ofte lang tid på forhånd, før det er klart hvor mange charterfly som skal til reisemålet og hvorvidt den enkelte som har kjøpt billett skal reise med charterfly eller med rute-fly. Det er derfor vanskelig å ha regler om reisegaranti for «kun transport» som foregår med pakkereisearrangørens egne eller innleide charterfly. Departementet foreslår derfor at reisegarantien for «kun transport» også skal gjelde når pakkereisearrangøren videreselger flybilletter som går med ordinært rute-fly, slik ordningen var etter tidligere pakkereiselov. I praksis vil den reisendes risiko for å rammes av pakkereisearrangørens insolvens eller konkurs i slike tilfeller være liten. Risikoen eksisterer kun i perio-

den mellom betaling og utstedelse av flybillett. Etter at flybilletten er utstedt er det flyselskapet som har ansvaret for passasjerene. Transporten påvirkes ikke av arrangørens konkurs. Departementet har fått denne e-posten fra en stor pakke-reisearrangør:

«(.....) Ett reisebyrå/turoperator som selger rutenflybilletter via IATA (uansett om det er kun fly eller som endel av en pakke) utsteder flybilletten via GDS systemet (type Amadeus) og så får flyselskapet pengene sine fra BSP oppgjøret.

Når en flybillett er utstedt eier flyselskapet ansvaret for passasjerene.

Skulle reisebyrået/turoperatøren ha gått konkurs i mellomtiden (fra salget av billetten til den faktiske gjennomføringen av reisen) så fratrar ikke det flyselskapet ansvaret for å frakte passasjerene på de flydokument som er utstedt.»

Den begrensede risikoen bør få betydning for beregning av størrelsen på reisegarantien. Departementet vil vurdere om det er grunn til å se nærmere på reglene om fastsettelse av garantiens størrelse, som er fastsatt i pakkereiseforskriften.

Likebehandling av henholdsvis ulike næringsdrivende som selger samme produkt, og de reisende, kan tilsi at man innfører krav om reisegaranti for enhver flyreise. Dette er imidlertid ikke aktuelt nå.

Etter dette foreslår departementet at ordningen med reisegaranti for «kun transport», når det er pakkereisearrangøren som selger billetten, gjeninnføres. Som etter tidligere lov gjelder forslaget kun når transporten er til personlig bruk for den reisende.

Se forslaget til pakkereiseloven § 42 første ledd nytt annet punktum.

3.4.2 Klagebehandling og klagegebyr

Pakkereisenemnda behandler klager på pakke-reiser. En klage kan gjelde alle de ulike reise-tjenestene som inngår i pakkereisen, også transport. Det er pakkereisearrangøren som har plikt til å delta i Pakkereisenemnda, og til å betale gebyr til nemndas drift. Det følger av pakkereise-loven § 50. Gjeninnføring av plikt til å stille reise-garanti for pakkereisearrangørens salg av «kun transport», utvider ikke antall medlemmer i pakkereisenemnda. Pakkereisearrangøren som selger «kun transport» er allerede medlem. Utvidelsen av plikt til å stille reisegaranti kan imidler-

tid spille inn på størrelsen på gebyret til nemndas drift som pakkereisearrangøren skal betale til Pakkereisenemnda, dersom nemnda også skal behandle klager på «kun transport».

NHO Reiseliv og NHO Sjøfart går imot forslaget om at Pakkereisenemnda også skal behandle klager på «kun transport». Innvendingen skyldes at transportørene, for eksempel flyselskapet det klages på, ikke er representert i Pakkereisenemnda. Nemnda består av medlemmer som representerer henholdsvis passasjer- og tjenesteyterinteressene. Tjenesteyterinteressene er ulike reisebyrå og reisearrangører, mens det er Forbrukerrådet og Forbruker Europa som representerer passasjerene. I Transportklagenemnda er ulike transportselskap, blant annet Norwegian, Widerøe, SAS, Hurtigruten og Ruter representert. Det settes ulike nemnder ut fra hvilken transportsektor saken gjelder (fly, tog/kollektiv og båt). Departementet vil bemerke at innvendingen fra NHO Reiseliv og NHO Sjøfart om at transportøren som klagen gjelder ikke er representert i Pakkereisenemnda også er relevant når en klage på pakkereise gjelder en transporttjeneste. Pakkereisenemnda behandler i dag klager som gjelder transporttjenester, når disse inngår i en pakke-reise. Departementet foreslår ingen endring i dette. Pakkereisenemnda skal fortsatt behandle klager på pakkereiser.

Gjeninnføring av plikt til å stille reisegaranti for pakkereisearrangørens salg av «kun transport» reiser imidlertid spørsmålet om klage på «kun transport» skal behandles av Pakkereisenemnda som etter 1995-loven, eller av Transportklagenemnda som i dag behandler klager som gjelder transport som ikke inngår i en pakkereise, altså uansett om transporten er solgt av en pakke-reisearrangør eller direkte av transportøren. Spørsmålet er altså om innføring av krav om reise-garanti for «kun transport» som selges av en pakkereisearrangør, skal medføre at klagebe-handlingen flyttes fra Transportklagenemnda til Pakkereisenemnda. Reise-garantifondet innkrever gebyr til Pakkereisenemnda, og gebyrets størrelse er regulert i pakkereiseforskriften. Transportklagenemnda krever inn gebyr fra transportørene. Transportklagenemndeforskriften gir i § 8-5 tredje ledd annet punktum rett til fradrag i gebyrberegningen til Transportklagenemnda for transportytelser som gir adgang til nemndbehandling etter pakkereiseloven, slik at dobbel gebyrplikt unngås.

Norsk ReiselivsForum er sekretariat for både Transportklagenemnda og Pakkereisenemnda. Departementet antar at gjennom sekretariatet til-

flyter det Pakkereisenemnda informasjon relevant for forberedende behandling av transportklager. Departementet er likevel enig i at det er nærliggende om klage på «kun transport» behandles av Transportklagenemnda med sine bransjerepresentanter, og ikke av Pakkereisenemnda. Forslaget støttes også av Norsk ReiselivsForum.

Etter dette frafaller departementet forslaget om at klager som gjelder «kun transport» skal behandles av Pakkereisenemnda, som tidligere. Etter departementets syn bør ikke gjeninnføring av plikt til å stille reisegaranti for «kun transport» medføre at klagebehandlingen overføres fra Transportklagenemnda til Pakkereisenemnda.

4 Angrerett på avtaler om pakkereiser

4.1 Gjeldende rett

I dag er det ikke angrerett på avtaler om pakkereiser, verken etter angrerettloven eller etter pakkereiseloven. Med angrerett etter angrerettloven forstås en rett til å si seg løs fra en avtale som er inngått ved fjernsalg eller ved salg utenom faste forretningslokaler, uten å måtte oppgi noen grunn og uten å måtte betale noe gebyr. Fjernsalg er for eksempel avtaler inngått via internett eller telefon, mens eksempler på avtaler inngått utenom faste forretningslokaler er avtaler inngått på messer, dørsalg eller i salgsmøter. Begrunnelsen for angreretten er blant annet at man ved disse salgstypene kan bli overrumplet ved salgssituasjonen, eller at man ikke får undersøkt en vare før den bestilles og derfor ombestemmer seg når man ser den.

Bestemmelsene om angrerett i angrerettloven gjennomfører bestemmelser i EUs forbrukerrettighetsdirektiv (2011/83/EU). Forbrukerrettighetsdirektivet får ikke anvendelse på avtaler om pakkereiser som definert i pakkereisedirektivet (2015/2302/EU) artikkel 3 nr. 2, se forbrukerrettighetsdirektivet artikkel 3 nr. 3 bokstav g som ble endret ved pakkereisedirektivet av 2015 artikkel 27 nr. 2.

Angrerettloven unntar avtaler om pakkereiser fra sitt virkeområde, jf. § 2 bokstav d. Det vil si at angrerettlovens bestemmelser om blant annet opplysningsplikt og angrerett ikke gjelder for avtaler om pakkereiser. Bestemmelsen er omtalt i Prop. 64 L (2013–2014) *Lov om opplysningsplikt og angrerett ved fjernsalg og salg utenom faste forretningslokaler (angrerettloven) (gjennomføring av direktiv 2011/83/EU om forbrukerrettigheter)* punkt 3.2.6. Også uten denne begrensningen i

angrerettlovens virkeområde ville de fleste avtaler om pakkereiser være unntatt fra angrerett, fordi avtalene ville omfattes av et unntak fra angrerett i angrerettloven i § 22 bokstav m:

«[.....] tjenester knyttet til fritidsaktiviteter når det i avtalen er fastsatt en bestemt dato eller et bestemt tidsrom for utførelsen av slike tjenester».

Unntaket i angrerettloven § 22 bokstav m gjennomfører forbrukerrettighetsdirektivet artikkel 16 bokstav l, og er omtalt i Prop. 64 L (2013–2014) punkt 3.11.14.

Pakkereiseloven inneholder foruten bestemmelser om pakkereiser, også bestemmelser om sammensatte reisearrangementer. Dette er reisearrangementer som består av minst to reisetjenester som likevel ikke utgjør en pakkereise. Se pakkereiseloven § 7 og Prop. 54 L (2017–2018) punkt 3.3.5. Hva som forstås med «reisetjenester» er definert i pakkereiseloven § 5 og er ikke nødvendigvis transport og innkvartering. Også «andre turisttjenester» defineres som reisetjeneste, for eksempel konsert eller spabehandling. Det stilles imidlertid tilleggskrav for at «andre turisttjenester» sammen med annen reisetjeneste kan utgjøre en pakkereise. Angrerettloven unntar ikke sammensatte reisearrangementer fra sitt virkeområde. Opplysningskravene i angrerettloven gjelder derfor for reisetjenester som inngår i sammensatte reisearrangementer, med mindre reisetjenestene omfattes av ett av unntakene fra angrerettlovens virkeområde i lovens § 2. Reglene om angrerett gjelder for den enkelte reisetjeneste, med mindre reisetjenesten omfattes av unntakene i angrerettloven § 22 bokstav m.

Dersom en avtale om vare eller tjeneste omfattes av angrerettloven, gjelder blant annet følgende:

Den næringsdrivende har plikt til å opplyse om angreretten og om standardisert skjema for bruk av angreretten (angreskjemaet). Det skal også opplyses som vilkårene, tidsfristene og fremgangsmåtene for å bruke angreretten (angrerettloven § 8 første ledd bokstav h). Det er den næringsdrivende som har bevisbyrden for at opplysningsplikten er oppfylt (angrerettloven § 7). Den næringsdrivende skal også opplyse om at forbrukeren må betale rimelige kostnader, dersom angreretten brukes etter at leveringen av tjenesten er startet (angrerettloven § 8 første ledd bokstav j). Forbrukeren har rett til å gå fra avtalen ved å gi melding til den næringsdrivende før

angrefristen utløper. Det er tilstrekkelig at meldingen er sendt før utløpet av fristen. Meldingen kan gis ved bruk av utfylt angreskjema eller ved fremsettelse av annen utvetydig erklæring. Forbrukeren har bevisbyrden for at melding er gitt (angrerettloven § 20). Angrefristen utløper 14 dager fra den dag avtalen om tjenesten ble inngått, eller den dag forbrukeren får varen i fysisk besittelse. Derksom den næringsdrivende ikke gir forbrukeren opplysninger om angreretten, utløper angrefristen 12 måneder etter utløpet av den opprinnelige angrefristen, men likevel 14 dager etter den dagen forbrukeren mottok opplysningene (angrerettloven § 21). Regler om fristberegning står i angrerettloven § 6.

Ved bruk av angreretten bortfaller partenes forpliktelser til å oppfylle avtalen (angrerettloven § 23). Den næringsdrivende skal tilbakeføre alle betalinger som er mottatt fra forbrukeren. Tilbakebetaling skal skje uten unødig opphold, og senest 14 dager fra den næringsdrivende fikk melding fra forbrukeren om bruk av angreretten. I utgangspunktet skal tilbakebetalingen skje med samme betalingsmiddel som forbrukeren benyttet. Forbrukeren skal ikke betale noen form for gebyr for tilbakebetalingen (angrerettloven § 24). Angreretten kan brukes selv om levering av tjenesten har startet etter forbrukerens uttrykkelige anmodning. I slike tilfeller skal forbrukeren betale et beløp som står i forhold til det som er levert frem til det tidspunktet forbrukeren gir melding om bruk av angreretten. Betalingsplikten faller imidlertid bort dersom den næringsdrivende ikke har gitt opplysninger om forbrukerens plikter, eller forbrukeren ikke uttrykkelig har bedt om at leveringen skal begynne (angrerettloven § 26). Ved bruk av angreretten faller tilknyttede avtaler bort uten kostnad for forbrukeren (angrerettloven § 27). Dersom forbrukeren for eksempel tegner et abonnement på et magasin, og dermed får rett til et grytesett, faller retten til grytene bort dersom forbrukeren angrer seg på abonnementsavtalen. Den næringsdrivende skal straks gi beskjed til tredjeperson som har inngått en tilknyttet avtale med forbrukeren.

4.2 Pakkereisedirektivet mv.

Pakkereisedirektivet er totalharmonisert, det vil si at medlemsstatene verken kan innføre lempeligere eller strengere regler. Dermed får de reisende like rettigheter, uansett hvilke næringsdrivende det inngås avtaler med. Direktivet gir likevel statene valgfrihet på noen områder. Ett av disse er adgangen til å innføre angrerett når avta-

ler om pakkereiser inngås utenom faste forretningslokaler, se direktivet artikkel 12 nr. 5. Direktivet artikkel 12 nr. 5 lyder:

«Når det gjelder avtaler inngått utenom faste forretningslokaler, kan medlemsstatene i sin nasjonale lovgivning fastsette at den reisende har en angrerett på 14 dager på pakkereiseavtalen uten å måtte gi en begrunnelse for dette.»

Angreretten varer kun frem til pakkereisen begynner. Det fremgår av overskriften til artikkel 12: Oppsigelse av pakkereiseavtalen og angrerett før pakkereisens begynnelse.

Adgangen til å innføre angrerett på avtaler om pakkereiser var ikke en del av EU-kommisjonens forslag til nytt pakkereisedirektiv av 9. juli 2013 (Kom (2013) 512). Bestemmelsen om angrerett kom inn i pakkereisedirektivet etter forslag fra en medlemsstat hvor man hadde opplevd problemer med at sårbare eldre ble invitert til salgsmøter. Der ble de lokket eller utsatt for press til å inngå avtaler om pakkereiser som de etterpå angret på. Direktivets fortale inneholder derfor ingen veiledning til hvordan artikkel 12 nr. 5 kan gjennomføres.

Dersom man ombestemmer seg og ikke ønsker å benytte seg av en kjøpt pakkereise, er avbestilling mot gebyr den ordinære måten å komme ut av kontrakten på. Ordlyden i direktivet «...en angrerett på 14 dager på pakkereiseavtalen uten å måtte gi en begrunnelse for dette» treffer ikke helt. Man trenger heller ikke å gi noen begrunnelse når man avbestiller en pakkereise. Det må antagelig legges til grunn at angreretten som nevnes i pakkereisedirektivet skal være kostnadsfri, dvs. at den reisende slipper å betale avbestillingsgebyr eller annen avgift for å komme ut av avtalen. Bruken av ordet «angrerett» leder tanken på angreretten i forbrukerrettighetsdirektivet, der angrerett er eneste måte å komme kostnadsfritt ut av en i utgangspunktet bindende avtale, som er inngått ved fjernsalg eller ved salg utenom faste forretningslokaler.

Bortsett fra at angrerettens lengde skal være 14 dager og at det ikke kan utøves angrerett etter at reisen er begynt, inneholder bestemmelsen i pakkereisedirektivet ingen krav til hvordan en angrerett på avtaler om pakkereiser skal utformes. Ettersom pakkereisedirektivet ikke henviser til bestemmelsene om angrerett i forbrukerrettighetsdirektivet, må det tas stilling hvordan reglene om angrerett som bare gjelder for pakkereiser kjøpt utenom faste forretningslokaler skal være. Dette er blant annet krav om at den næringsdrivende må

opplyse om angreretten, angrefristens lengde og utgangspunkt, fristberegning, virkning av at det ikke er gitt opplysninger om angreretten, regler om oppgjør og om tilknyttede avtaler.

Det fremgår av pakkereisedirektivet at angreretten kan gis til «reisende».

Angrerett er omtalt i Prop. 54 L (2017–2018) punkt 6.2.

4.3 Utenlandsk rett

Etter det departementet er kjent med har Hellas, Kroatia og Tyskland benyttet adgangen i pakkereisedirektivet artikkel 12 nr. 5 til å innføre angrerett ved kjøp av pakkereiser utenom faste forretningslokaler. Reglene om angrerett i både Hellas og Kroatia er begrenset til ordlyden i direktivet, dvs. at den reisende gis rett til å gå fra pakkereiseavtalen i 14 dager etter at avtale er inngått utenom faste forretningslokaler, uten å oppgi noen grunn. Det er ikke gitt nærmere regler knyttet til angreretten. Tyskland har begrenset angreretten til å gjelde for forbrukere, altså ikke for reisende som er næringsdrivende. Østerrike har hatt angrerett for pakkereiser i lengre tid, også før forbrukerrettighetsdirektivet og pakkereisedirektivet ble gjennomført i nasjonal rett. Danmark, Estland, Finland, Nederland, Romania, Storbritannia og Sverige har ikke benyttet adgangen til å innføre angrerett. Estland har opplyst at det er sjelden det inngås pakkereiseavtaler utenom faste forretningslokaler. Fra Storbritannia er det opplyst at en slik angrerett ikke vil gi forbrukerne særlig verdifull tilleggsbeskyttelse, samtidig som det vil være byrdefullt for næringslivet. En pakkereise består av ulike elementer som avreisedato, overnatting, utflukter etc. Prisene kalkuleres fra dag til dag og kan svinge avhengig av blant annet tilgjengelige rom eller flyruter. Fordi arrangøren allerede har betalt underleverandører, vil vedkommende lide tap når angreretten benyttes. Det er ikke gitt at arrangøren kan overføre tjenestene til andre reisende uten å pådra seg tilleggs kostnader. I svensk lovproposisjon (Prop. 2017/18:225 En ny pakketreselag – ett starkare resenärsskydd punkt 5.5.1) begrunnes valget om ikke å innføre angrerett med at arrangøren vil risikere å komme i en vanskelig situasjon ved pakkereiser som omfatter transport med rutefly. Ettersom flyselskape- nes vilkår vanligvis ikke omfatter rett til kostnadsfri avbestilling, vil arrangøren måtte velge mellom

- å vente med kjøpet av flyreise til angrefristen er utløpt, og dermed risikere å ikke kunne opp-

- fylle avtalen fordi det ikke er flyseter igjen, eller at prisen på billettene har steget, eller å kjøpe en billett når den reisende bestiller reisen, og risikere å måtte stå for hele kostnaden selv, om den reisende benytter angreretten.

I Sverige har man heller ikke sett overrumplende salgsmetoder, f.eks. dørsalg av pakkereiser. Det påpekes at arrangørene kan velge å tilby angrerett om de ønsker det. Også i Nederland har interessenter opplyst at man ikke trenger angreretten.

4.4 Innføring av angrerett på avtaler om pakkereiser

4.4.1 Forslag i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at en angrerett på kjøp av pakkereiser utenom faste forretningslokaler innføres. Departementet la i høringsnotatet til grunn at begrepet «angrerett» i pakkereisedirektivet skal forstås som tilsvarende begrep i forbrukerrettighetsdirektivet som er gjennomført i angrerettloven.

4.4.2 Høringsinstansenes syn

11 høringsinstanser har uttalt seg til forslaget om å innføre angrerett på avtaler om pakkereiser. Forslaget støttes av *Forbruker Europa*, *Forbrukerrådet*, *Forbrukertilsynet*, *Luftfartstilsynet*, *Norsk ReiselivsForum* og *Reisegarantifondet*. Også *Advokatforeningen* støtter forslaget, men synes å ha oversett at forslaget kun gjelder ved kjøp av pakkereiser utenom faste forretningslokaler. *NHO Luftfart*, *NHO Reiseliv*, *NHO Sjøfart*, *Hovedorganisasjonen Virke* og *Regelrådet* går mot forslaget.

Forbrukertilsynet viser blant annet til begrunnelsen i sitt brev datert 2. mai 2018 til Familie og kulturkomiteen, i forbindelse med komiteens behandling av Prop. 54 L (2017–2018). Deler av denne begrunnelsen har komiteen inntatt i Innst. 354 L (2017–2018), se sitat i proposisjonen her punkt 2.1.

Luftfartstilsynet legger til grunn at angrerett vil gjelde et fåtall pakkereiseavtaler, fordi de fleste pakkereiser selges uten at det er aktuelt med angrerett, altså over Internett eller telefon (dvs. ved fjernsalg), eller hos et reisebyrå. Instansen bemerker at angreretten uten gebyr gir en merverdi som kan være viktig for den reisende, og antar at ulempen for den enkelte pakkereisearrangør vil være forholdsvis liten. Norsk ReiselivsForum mener at man på bakgrunn av Pakkereise-

nemndas erfaringer bør vurdere å innføre en regel om angrerett.

NHO Reiseliv og NHO Sjøfart, med støtte av NHO Luftfart, viser til at avtaler som innebærer transport, overnatting og aktiviteter skiller seg fra andre typer avtaler, f.eks. om fysiske produkter. Avtaler om pakkereiser innebærer at leverandørene binder opp kapasitet. Instansene støtter vurderingene som er gjort i Sverige og Storbritannia, og som det er vist til i høringsnotatet. Det siteres fra uttalelsen:

«Ved avbestillinger risikerer bedriftene inntektstap som aldri kan hentes inn igjen. I den grad det er mulig å redusere inntektstapet gjennom dekningsalg, må det ofte gis rabatter. Mange virksomheter har dynamiske prismodeller, der pris avhenger av kjøpstidspunkt. Avbestillingsrett uten kompensasjon for bedriftene vil gjøre det utfordrende å benytte slike prismodeller, og setter kunden i en svært gunstig posisjon. Dette gir ytterligere konkurranseulempe for de som selger pakkereiser utenfor egne forretningslokaler.»

Virke understreker at fordi arrangøren allerede har betalt til underleverandører, vil vedkommende lide tap dersom den foreslåtte angreretten innføres. Det er ikke gitt at arrangøren kan overføre tjenestene til andre reisende uten å pådra seg tilleggskostnader. For eksempel vil vanligvis ikke flyselskapene gi adgang til kostnadsfri avbestilling. Virke påpeker at innføring av angrerett vil bli en norsk særregel som igjen vil medføre en konkurranseulempe, sammenlignet med konkurrerende aktører i Sverige og i Danmark. Regelrådet mener det er en ulempe for næringsdrivende å måtte forholde seg til at det er forskjellige regler avhengig av hvordan salget skjer. Regelrådet påpeker videre at forslaget ikke bidrar til å oppfylle regjeringens forenklingsmål.

4.4.3 Departementets vurderinger

I Prop. 54 L (2017–2018) punkt 6.2 foreslo departementet at adgangen i pakkereisedirektivet til å innføre angrerett ved kjøp av pakkereiser utenom faste forretningslokaler ikke ble benyttet. Departementets begrunnelse var at angrerett som kun gjelder ved kjøp utenom faste forretningslokaler og ikke ved fjernsalg vil bli vanskelig å formidle, at det vil medføre et komplisert regelverk og at pakkereisedirektivet ikke tar stilling til hvordan en angrerett for pakkereiser kan utformes. Departementet viste også til at reglene i forbrukerrettig-

hetsdirektivet som er gjennomført i angreretteloven ikke er direkte anvendelige. Angreretteloven gjør dessuten unntak fra angreretten for kjøp av tjenester som skal leveres i et nærmere bestemt tidsrom, fordi bruk av angreretten vil kunne påføre de næringsdrivende tap når de ikke får solgt tjenestene på nytt. Det hensynet gjør seg gjeldende også ved angrerett på pakkereiser. Departementet mente også at avbestillingsreglene er tilstrekkelige for en reisende til å komme ut av en avtale, og viste til at øvrige nordiske land ikke ville innføre angrerett. Dermed vil angrerett medføre en konkurranseulempe for norske næringsdrivende. Som følge av Stortingets anmodningsvedtak har departementet vurdert spørsmålet på nytt.

Departementet bemerker at en rett for den reisende til å angre seg vil supplere reglene om avbestilling mot gebyr og retten til å overdra pakkereisen til en annen reisende, jf. pakkereiseloven henholdsvis § 21 og § 18. Angrerettens økonomiske betydning for den reisende vil avhenge av hvor lenge før avreise avtalen om pakkereisen gjøres. Virkelig betydning har angreretten dersom avtalen om pakkereise gjøres kort tid før avreise. I slike tilfeller vil avbestillingsgebyret være høyt, mens en angrerett vil være kostnadsfri for den reisende. I flere tilfeller vil arrangørene risikere et større eller mindre tap fordi de ikke får anvendt og betalt for reservert kapasitet når angreretten benyttes. Dette er bakgrunnen for unntaket fra angrerett i angreretteloven § 22 bokstav m. Hensynet til reisende som er lokket eller lurt til å inngå en avtale, som er årsaken til at pakkereisedirektivet åpner for å innføre angrerett, kan likevel tilsi at hensynet til den næringsdrivende bør vike. Den næringsdrivende kan unngå tap ved ikke å selge pakkereiser på en måte som gir den reisende angrerett. Den næringsdrivende kan også utsette kjøp av reisetjenester som inngår i pakkereisen inntil angrefristen er utløpt. Etter det departementet er kjent med, og som Luftfartstilsynet legger til grunn, jf. forrige punkt, er det ikke ofte pakkereiser selges i salgsmøter eller på messer. For de fleste pakkereisearrangører vil spørsmålet om angrerett antagelig ha en mer prinsipiell enn praktisk betydning.

Etter en samlet vurdering foreslår departementet at det innføres angrerett på avtaler om pakkereiser inngått utenom faste forretningslokaler. I vurderingen er det sett hen til at en angrerett antagelig vil bli benyttet i relativt få tilfeller, at flere land i Europa har innført angrerett, og at en flertall av høringsinstansene som har uttalt seg, støtter en slik ordning.

4.5 Hvem kan utøve angreretten – forbrukere eller reisende

4.5.1 Forslag i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at angreretten ved kjøp av pakkereiser utenom faste forretningslokaler kan benyttes av alle som defineres som «reisende» i pakkereiseloven. Dermed omfattes både forbrukere og næringsdrivende. Departementet begrunnet forslaget med at man ikke ville komplisere pakkereiseloven unødige. Pakkereiseloven benytter ikke uttrykket «forbrukere», men «reisende» som benyttes i pakkereisedirektivet.

4.5.2 Høringsinstansenes syn

Advokatforeningen, Hovedorganisasjonen Virke (Virke), Justis- og beredskapsdepartementet og Reisegarantifondet har uttalt seg til forslaget. Advokatforeningen kan ikke se at næringsdrivende har noe reelt behov for en angrerett utover det vern som ligger i avbestillingsreglene. Foreningen viser til at et skille mellom forbrukere og andre dessuten er introdusert i lovforslagets regler om reisegaranti og at det er vanskelig å se at et tilsvarende skille for angreretten innebærer noen reell komplisering av loven. Justis- og beredskapsdepartementet bemerker at angrerett for næringsdrivende ikke er utredet eller foreslått innført på andre områder, og hensynet til en ukomplisert utforming av pakkereiseloven synes ikke tilstrekkelig tungtveiende til å begrunne forslaget. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at bestemmelsen begrenses til å gjelde forbrukere, og at det i loven inntas en henvisning til definisjonen av forbrukere i angrerettloven.

Reisegarantifondet bemerker at begrunnelsen for å innføre angrerett for pakkereiser er at en spesielt sårbar gruppe trenger ekstra vern. Dette gjelder ikke næringsdrivende. Virke derimot, påpeker at selv om loven bruker begrepet «reisende», unntar den blant annet reiser som kjøpes på grunnlag av en generell avtale mellom næringsdrivende om kjøp av forretningsreiser. Virkes oppfatning er at det er naturlig og ryddigst at angreretten etter loven gjelder alle som omfattes av reisende i loven, med de unntak loven selv oppstiller.

4.5.3 Departementets vurderinger

Spørsmålet er altså om angreretten som pakkereisedirektivet åpner for skal gjelde hele kretsen av reisende eller om angreretten skal forbeholdes forbrukere, som i angrerettloven.

Pakkereisedirektivet åpner for at statene kan innføre angrerett utenom faste forretningslokaler. Bakgrunnen for bestemmelsen er at enkelte sårbare personer har blitt lokket til å kjøpe pakkereiser på salgsmøter. En angrerett ved kjøp utenom faste forretningslokaler omfatter kjøp av reiser på for eksempel reiselivsmesser, der også personer som ikke er spesielt sårbare handler.

Pakkereiseloven som gjennomførte pakkereisedirektivet i norsk rett, regulerer forholdet mellom reisende og næringsdrivende. Det fremgår av direktivets fortale nr. 7 at reisende omfatter både forbrukere og næringsdrivende:

«De fleste reisende som kjøper pakkereiser eller sammensatte reisearrangementer, er forbrukere i henhold til Unionens forbrukerregelverk. Det er imidlertid ikke alltid lett å skille mellom forbrukere og representanter for små bedrifter eller næringsdrivende som bestiller reiser knyttet til egen virksomhet eller eget yrke gjennom de samme reserveringskanalene som forbrukere. Slike reisende har ofte behov for et tilsvarende vernnivå. Derimot finnes det selskaper eller organisasjoner som organiserer reisearrangementer på grunnlag av en generell avtale som ofte er inngått med henblikk på flere reisearrangementer i en bestemt periode, for eksempel med et reisebyrå. Denne siste typen reisearrangementer krever ikke det vernnivået som er tiltenkt forbrukere. Dette direktiv bør derfor få anvendelse på forretningsreisende, herunder utøvere av frie yrker eller selvstendig næringsdrivende eller andre fysiske personer, når disse ikke reiser på grunnlag av en generell avtale. For å unngå en sammenblanding med definisjonen av termen «forbruker» brukt i annet EU-regelverk, bør personer som omfattes av vern i henhold til dette direktiv, kalles «reisende».»

Direktivet artikkel 12 nr. 5 åpner for innføring av angrerett for «reisende». Ettersom det er frivillig for statene å innføre angrerett for reisende, kan de også gjøre det mindre uten å komme i strid med direktivet, dvs. innføre angrerett kun for forbrukere. Ikke en eneste paragraf i pakkereiseloven omhandler forbrukere. Det er selvsagt ikke lovteknisk vanskelig å begrense angreretten til å gjelde forbrukere og ikke andre reisende. Etter departementets syn blir det imidlertid uryddig, og dessuten i strid med tankegangen i direktivets fortale, om angreretten begrenses til forbrukere, og ikke også gjelder små næringsdrivende. Pakkereiseloven § 2 bokstav c unntar kjøp av for-

retningsreiser fra lovens virkeområde når avtalene inngås som følge av generell avtale om kjøp av slike forretningsreiser. En næringsdrivende har for eksempel inngått avtale med et reisebyrå om at fremtidige reiser vil handles gjennom reisebyrået. Næringsdrivende med generell avtale vil dermed ikke omfattes av bestemmelse om angrerett, skulle de kjøpe pakkereise av sin avtalepart utenom faste forretningslokaler, f.eks. på en reiselivsmesse. Spørsmålet om angrerett for næringsdrivende kan være aktuelt for næringsdrivende uten noen generell avtale om kjøp av fremtidige reiser. Man kan tenke seg en selvstendig næringsdrivende som planlegger å delta på en konferanse på pakkereisens reisemål, og vil ta ferie samtidig. Dersom vedkommende omfattes av angreretten, blir det ikke nødvendig å ta stilling til om vedkommende handler som forbruker eller næringsdrivende. Vedkommende kan være like sårbar som andre reisende som angreretten skal beskytte. Dersom en næringsdrivende uten en generell avtale kjøper pakkereiser til 15 ansatte på en salgsmesse for at de skal drive teambuilding, er det ikke like rasjonelt at denne næringsdrivende kan benytte angreretten. I et slikt tilfelle står to mer eller mindre jevnbyrdige næringsdrivende mot hverandre, nemlig pakkereisearrangøren og den næringsdrivende som kjøper pakkereisene. For at disse reisende ikke skal kunne bruke angreretten kan angreretten begrenses til kun å gjelde reiser «til personlig bruk». Den samme begrensningen var brukt i 1995-loven når det gjaldt plikten til å stille reisegaranti for transport som skjedde sammen med en pakkereise, og som er foreslått gjeninnført, se punkt 3.

Etter dette foreslår departementet at en angrerett utenom faste forretningslokaler innføres for reisende, i overensstemmelse med pakkereisedirektivet artikkel 12 nr. 5. Angreretten begrenses imidlertid til reisende som kjøper reiser «til personlig bruk».

4.6 Rettslig regulering av angrerett for pakkereiser

4.6.1 Forslag i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at angrerett for pakkereiser reguleres i pakkereiseloven, og at en bestemmelse om angrerett inntas i pakkereiseloven § 22. Denne paragrafen gjelder avbestilling av pakkereise uten gebyr, noe som fremgår av paragrafens overskrift. Av hensyn til systemet i pakkereiseloven foreslo departementet i høringsnotatet at angreretten lovfestet som en

rett til å avbestille uten gebyr, med ordet «angrerett» i parentes. Departementet foreslo også å lovfeste i pakkereiseloven at nærmere oppregnede bestemmelser i angrerettloven gjelder tilsvarende. Se nærmere under punkt 4.1.

4.6.2 Høringsinstansenes syn

Fem instanser har uttalt seg til forslagene. *Advokatforeningen* støtter forslaget om regulering i pakkereiseloven. *Forbruker Europa* bemerker at det bør tydeliggjøres i lovteksten at det er tale om angrerett, og ikke avtalefestet avbestilling. Begrepet «avbestilling» bør etter instansens syn tas bort. Også *Forbrukerrådet* og *Forbrukertilsynet* mener begrepet «angrerett» bør benyttes, nettopp for å tydeliggjøre forskjellen mellom avbestilling og angrerett. Angrerett er et kjent begrep for forbrukere, noe som vil gjøre det enklere for forbrukere å gjenkjenne sine rettigheter. Tilsynet foreslår at «angrerett» eventuelt kan inntas i paragrafens overskrift. *Forbrukertilsynet* og *Luffartstilsynet* mener videre at det bør tas inn en henvisning til pakkereiseloven i angrerettloven, slik at unntaket for pakkereiser i angrerettloven § 2 d ikke gir et feilaktig inntrykk av forbrukernes rettigheter.

4.6.3 Departementets vurderinger

Det sentrale med en bestemmelse om angrerett på avtaler om pakkereiser er at den reisende skal slippe å betale avbestillingsgebyr. Angrerett for pakkereiser kjøpt utenom faste forretningslokaler kan nedfelles i pakkereiseloven eller i angrerettloven. Angrerettloven gjør i dag unntak fra sitt virkeområde for avtaler om pakkereiser og for avtaler om passasjertransporttjenester, se § 2 bokstav d og e. Dersom angrerett for pakkereiser skal nedfelles i angrerettloven må unntaket for avtaler om pakkereiser i angrerettloven § 2 bokstav d endres. Det må også gjøres en rekke andre tilpassninger i loven, blant annet i unntaket fra angrerett i loven § 22 bokstav m som gjelder tjenester knyttet til fritidsaktiviteter, når det i avtalen er fastsatt en bestemt dato eller et bestemt tidsrom for utførelsen av slike tjenester.

Valget mellom angrerettlov og pakkereiselov får også betydning for reglenes geografiske anvendelsesområde. Angrerettloven gjelder i utgangspunktet på Svalbard og Jan Mayen, men unntak fra loven kan gjøres i forskrift, jf. lovens § 1 siste ledd. Etter pakkereiseloven er utgangspunktet motsatt. Det er kun bestemmelsene om reisegaranti som gjelder på Svalbard, jf. pakkereiseloven § 1 siste ledd og turistforskriften § 4. Sval-

bard er ikke en del av EØS-området, slik at man står fritt når det gjelder om ulike krav i EU-direktivene skal gjelde. I forskrift kan det imidlertid bestemmes at også andre deler av pakkereiseloven, blant annet om angrerett, skal gjelde.

Departementet opprettholder forslaget om at angrerett for pakkereiser kjøpt utenom faste forretningslokaler reguleres i pakkereiseloven. Når det gjelder den nærmere utformingen av forslaget, blant annet bruken av ordet «angrerett», slutter departementet seg til forslag fra høringsinstanser om at dette synliggjøres i bestemmelsen.

Departementet er enig med Forbrukertilsynet og Luftfartstilsynet i at bestemmelsen om unntaket for pakkereiser i angrerettloven § 2 d kan tilsløre at det er adgang til å utøve angrerett på pakkereiser kjøpt utenom faste forretningslokaler. Departementet er imidlertid uenig i forslaget om å endre angrerettloven for å synliggjøre at angrerett på pakkereiser er regulert i pakkereiseloven. Informasjonen om at det er en begrenset angrerett etter pakkereiseloven bør gis på annen måte. Det sentrale for den enkelte reisende må være forhåndsinformasjonen som gis av den næringsdrivende, og angreskjemaet som skal gis ved inngåelse av pakkereiseavtale utenom faste forretningslokaler. Se nærmere punkt 4.10.

Se forslaget til nytt annet ledd og endret overskrift i pakkereiseloven § 22.

4.7 Utenom faste forretningslokaler

Departementet la i høringsnotatet til grunn at uttrykket «faste forretningslokaler» og «avtale inngått utenom faste forretningslokaler» skal forstås som i angrerettloven som gjennomfører forbrukerrettighetsdirektivet. Salg utenom faste forretningslokaler omfatter blant annet dørsalg, messesalg og salgsmøter utenom den næringsdrivendes faste lokaler. Det vises til omtale i Prop. 64 L (2013–2014) punkt 3.6.1 og 3.6.2. Ingen høringsinstanser har kommentarer til forslaget, som opprettholdes.

4.8 Utgangspunktet for angrefristen

Forbrukerrettighetsdirektivet har ulike utgangspunkter for angrefristen for varer og tjenester. Bestemmelsen i angrerettloven om fristens utgangspunkt er inntatt i § 21 første ledd første punktum. For tjenester starter angrefristen å løpe den dagen avtalen ble inngått, mens den for varer starter den dagen forbrukeren får varen i fysisk besittelse.

Departementet foreslo i høringsnotatet at en angrefrist for avtaler om pakkereiser, som er en

tjenesteavtale, også skal løpe fra den dagen avtalen om pakkereisen ble inngått. Ingen høringsinstanser har uttalt seg mot forslaget, som opprettholdes.

4.9 Beregning av angrefristen

Etter angrerettloven § 6 regnes alle kalenderdager med i en frist. Ender fristen på lørdag, helligdag eller høytidsdag forlenges fristen til nærmeste virkedag.

Departementet foreslo i høringsnotatet at tilsvarende skal gjelde ved beregningen av 14-dagers fristen ved angrerett på pakkereiser. Ingen høringsinstanser har gått imot dette forslaget, som opprettholdes.

4.10 Opplysningsplikt

Departementet foreslo i høringsnotatet at bestemmelsene om opplysningsplikt før avtale inngås i pakkereiseloven § 9 suppleres av en bestemmelse om plikt for den næringsdrivende til å opplyse om angreretten, etter mønster av angrerettloven § 8 første ledd bokstav j. Det er rimelig at den næringsdrivende som selger pakkereiser med angrerett pålegges en opplysningsplikt om dette, selv om slik opplysningsplikt ikke fremgår av pakkereisedirektivet. Uten kjennskap til angreretten vil den ikke kunne benyttes av den reisende. Pakkereiseloven § 11 krever at pakkereiseavtalen eller bekreftelsen på avtalen skal inneholde opplysningene som fremgår av pakkereiseloven § 9. Ved foreslåtte tilføyelse om opplysninger om angrerett i pakkereiseloven § 9 skal forhåndsopplysningene også fremgå av pakkereiseavtalen.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at en plikt til å opplyse om angrerett ikke vil være i strid med direktivet, selv om det er totalharmonisert, det vil si at det ikke kan innføres lempeligere eller strengere nasjonale regler.

Ingen høringsinstanser har uttalt seg mot forslaget om at den næringsdrivende må opplyse om angreretten. Forslaget opprettholdes.

Se pakkereiseloven § 9 nytt tredje ledd.

4.11 Virkning av brudd på opplysningsplikten

4.11.1 Forslag i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at angrefristen på 14 dager utvides helt frem til pakkereisen begynner, dersom den næringsdrivende ikke har opplyst om angreretten. Det ble vist til at

angrefristen etter angrerettloven utvides med 12 måneder dersom forbrukeren ikke har fått opplysninger om at det foreligger angrerett, om standard angreskjema, vilkår, tidsfrist og fremgangsmåte for angreretten. Adgangen til å angre seg gjelder også etter at tjenesten eller varen er levert. Pakkereisedirektivet begrenser imidlertid angreretten til å gjelde frem til pakkereisen begynner, jf. artikkel 12 nr. 5.

4.11.2 Høringsinstansenes syn

Advokatforeningen tiltrer forslaget. Også *Forbrukertilsynet* er enig med departementet i at dette er en god løsning. Tilsynet uttaler:

«Å føre tilsyn med opplysning[s]plikt i direkte salgssituasjoner er en krevende oppgave, og det er derfor viktig at de næringsdrivende har en oppfordring til å gi slik informasjon. Dersom man ikke gir brudd på opplysningsplikten sivilrettslige virkninger risikerer man at angre[re]tten får liten praktisk betydning. Vi støtter derfor departementets forslag på dette punktet.»

Ingen høringsinstanser går mot forslaget.

4.11.3 Departementets vurderinger

At angrefristen forlenges ved manglende opplysning om angreretten vil gi den næringsdrivende en sterk oppfordring til å opplyse om angreretten, både før avtale inngås og i selve pakkereiseavtalen. Dersom brudd på plikten til å opplyse om angreretten ikke resulterer i en forlenget angrefrist, vil innføring av angreretten kunne bli uten praktisk betydning. Bli en avtale om pakkereise inngått rett før reisen begynner, må angreretten imidlertid bli kortere enn 14 dager, tross brudd på opplysningsplikten. Det følger av at angreretten etter pakkereisedirektivet kun kan gjelde frem til pakkereisen begynner.

Brudd på opplysningsplikter etter pakkereiseloven kan også få andre følger, se Prop. 54 L (2017–2018) punkt 4.3 og punkt 11.4. Virkningen av at den næringsdrivende ikke følger kravene i pakkereiseloven § 9 første ledd bokstav c om å opplyse om kostnader følger av pakkereiseloven § 16. Den reisende skal ikke bære kostnader det ikke er opplyst om. Andre brudd på opplysningsplikter etter pakkereiseloven, blant annet om angrerett, vil sanksjoneres av Forbrukertilsynet med hjemmel i pakkereiseloven § 52.

Forslaget om forlenget angrefrist ved manglende opplysninger om angreretten opprettholdes.

4.12 Bevisbyrde

4.12.1 Forslag i høringsnotatet

Den næringsdrivende må sikre seg at pålagte forhåndsopplysninger om angreretten blir gitt før avtale om pakkereise inngås. Departementet foreslo i høringsnotatet at den næringsdrivende får bevisbyrden for at opplysningene om angrerett er gitt. Departementet foreslo at også ved avtaler om pakkereiser som inngås utenom faste forretningslokaler bør det være obligatorisk for den næringsdrivende å gi den reisende et angreskjema. Den reisende kan imidlertid velge å benytte dette skjemaet, eller gi melding på en annen måte om at angreretten vil benyttes. Etter angrerettloven § 20 fjerde ledd har forbrukeren bevisbyrden for at melding om angreretten er gitt. Departementet foreslo i høringsnotatet at tilsvarende skal gjelde for den reisende etter pakkereiseloven.

4.12.2 Høringsinstansenes syn og departementets vurderinger

Advokatforeningen bemerker at ordningen er i tråd med alminnelige bevisbyrdereregler og tiltrer forslaget. Øvrige instanser har ikke uttalt seg til forslagene om skjemaer og bevisbyrde, som opprettholdes.

Tilgjengelige skjema knyttet til angrerettloven ligger under statlig blankettarkiv på nettadressen www.signform.no/dss/ under «angrerett». Skjemaene kan anvendes også ved salg av pakkereiser.

4.13 Oppgjøret etter bruk av angreretten

Reglene om oppgjør ved opphør av pakkereise står i pakkereiseloven § 24. Bestemmelsen gjelder ved avbestilling både med og uten gebyr, og når arrangøren avlyser en pakkereise. Arrangøren skal betale tilbake alle beløp som er innbetalt for reisen. Tilbakebetalingen skal i alle tilfeller gjøres til den reisende, uten ugrunnet opphold og senest 14 dager etter at pakkereiseavtalen opphørte. Departementet foreslo i høringsnotatet at bestemmelsen om oppgjør utvides til også å gjelde når den reisende har benyttet angreretten. Ingen høringsinstanser har uttalt seg til forslaget, som opprettholdes.

4.14 Angrerett og tilknyttede avtaler

Departementet foreslo i høringsnotatet at bruken av angreretten på avtale om pakkereiser bør medføre at også den tilknyttede avtalen faller bort, til-

svarende ordningen etter angrerettloven. Dersom den reisende, for eksempel på en messe, kjøper en pakkereise som består av fly og leie av sommerhus, og dermed får adgang til å benytte en båt, faller også denne avtalen bort når angreretten på pakkereisen benyttes. Bortfallet skjer uten kostnader for den reisende. Ingen høringsinstanser har uttalt seg til forslaget, som opprettholdes.

Se forslaget til pakkereiseloven § 9 nytt tredje ledd og § 22 nytt annet ledd.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Gjeninnføring av plikt til å stille reisegaranti ved pakkereisearrangørens salg av «kun transport» vil innebære noe økte utgifter til reisegaranti for næringsdrivende sammenlignet med situasjonen uten plikt til å stille garanti for denne enkeltstående reisetjenesten. For den reisende vil situasjonen bli som før ordningen ble fjernet. Ordningen vil gi økonomisk sikkerhet ved den næringsdrivendes insolvens, og kan medføre noe økt pris på transportbilletten sammenlignet med situasjonen uten krav til reisegaranti. Konkurrans forhold vil likevel begrense arrangørens mulighet til å øke prisene. Ettersom situasjonen uten reisegaranti bare har vart i en kortere periode, antas den ikke å spille inn verken økonomisk eller administrativt for Reisegarantifondet som administrerer ordningen med reisegaranti. For staten får gjeninnføring av ordningen ingen økonomisk eller administrativ betydning.

Forslaget om at behandling av klager på «kun transport» som selges av en pakkereisearrangør behandles av Transportklagenemnda, og ikke av Pakkereisenemnda som etter pakkereiseloven av 1995, vil ikke få noen administrativ eller økonomisk betydning for verken reisende eller næringsdrivende. At pakkereisearrangør skal stille reisegaranti for salg av «kun transport» vil ikke spille inn på omfanget av saker til Transportklagenemnda som også etter gjeldende rett behandler klager på transport som ikke inngår i en pakkereise. For staten får forslaget ingen økonomisk eller administrativ betydning.

Innføring av angrerett ved salg av pakkereiser utenom faste forretningslokaler vil kunne medføre tap for den næringsdrivende som selger pakkereisen, fordi det kan bli vanskelig å selge pakkereisen eller de enkelte elementene som inngår i pakkereisen på nytt, særlig dersom avtalen er inngått nært opp til pakkereisens begynnelse. Norske

pakkereisearrangører konkurrerer først og fremst med pakkereisearrangører i Danmark og Sverige, der man ikke har innført angrerett. Dersom angreretten blir benyttet i noe større omfang vil de norske næringsdrivende måtte legge på prisene for å unngå tap. I ytterste konsekvens kan de risikere at norske reisende velger å handle med utenlandske arrangører. Departementet antar imidlertid at en angrerett vil bli benyttet i begrenset grad og at den næringsdrivende vil kunne tilpasse seg ordningen, ved ikke å inngå avtaler med underleverandører som ikke kan selges videre eller avbestilles. Angreretten vil kun gjelde i 14 dager fra avtalen om pakkereiser ble inngått. Avtale inngås vanligvis i god tid før reisen begynner. For den reisende som slipper å betale avbestillingsgebyr når angreretten benyttes, avhenger den økonomiske betydningen av angreretten av hvor nært opp til avreisetidspunktet avtalen om pakkereisen er gjort. Jo nærmere avreisetidspunktet, jo høyere vil avbestillingsgebyret være, og dermed sparte utgifter ved bruk av angreretten. Det legges til grunn at det er relativt få pakkereiser som inngås utenom faste forretningslokaler. Hovedorganisasjonen Virke har opplyst til departementet at ingen av de største reisearrangørene eller reisebyråene selger pakkereiser utenom faste forretningslokaler. Innføring av angrerett vil ikke få noen økonomiske eller administrative konsekvenser for staten.

6 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

Til § 9 tredje ledd

Bestemmelsen pålegger den næringsdrivende som inngår avtale om pakkereise utenom faste forretningslokaler å informere om angreretten, i tillegg til øvrige opplysningskrav. Bestemmelsen er en konsekvens av at det innføres angrerett på avtaler om pakkereiser som inngås utenom faste forretningslokaler. Bestemmelsen tilsvarende delvis ordlyden i angrerettloven § 8 første ledd bokstav h, som gjennomfører forbrukerrettighetsdirektivet (2011/83/EU om forbrukerrettigheter) artikkel 6 nr. 1 bokstav h. Bestemmelsen er utskilt i nytt tredje ledd fordi opplysningsplikten om angrerett kun gjelder avtaler inngått utenom faste forretningslokaler. Bestemmelsen tydeliggjør både at det skal gis opplysninger om angreretten og hvordan den benyttes, samt at den reisende skal motta et angreskjema.

Se de generelle merknadene punkt 4.10.

Til § 22 annet ledd

Bestemmelsen gjelder angrerett på avtaler om pakkereiser inngått utenom faste forretningslokaler. Bestemmelsen lovfester angreretten og lar bestemmelsene i angrerettloven om angreretten gjelde tilsvarende. Bestemmelsen gjennomfører pakkereisedirektivet artikkel 12 nr. 5, som imidlertid ikke gir særlig veiledning om hvordan angrerett på pakkereiser bør utformes. At definisjonen av salg utenom faste forretningslokaler skal forstås som i angrerettloven, fremgår også av pakkereiseloven § 10 annet ledd.

Se de generelle merknadene punkt 4.

Til § 42 første ledd nytt annet punktum

Bestemmelsen innfører krav for en pakkereisearrangør til å stille reisegaranti ved salg av en reisetjeneste som er transport, når transporten selges uten å inngå i en pakkereise. Bestemmelsen gjeninnfører kravet om reisegaranti for «transport som skjer sammen med en pakkereise» i

pakkereiseloven av 25. august 1995 nr. 57 § 11-1 første ledd annet punktum som ble opphevet ved pakkereiseloven av 15. juni 2018 nr. 32. Endret ordlyd tilsikter å tydeliggjøre bestemmelsen. Ingen endring i virkeområdet er tilsiktet. Som tidligere er kravet til reisegaranti begrenset til salg av «kun transport» som er til den reisendes personlige bruk. «Reisende» omfatter både forbrukere og næringsdrivende. Uttrykket er omtalt i pakkereisedirektivets fortale nr. 7. Se Prop. 54 L (2017–2018) punkt 3.3.6. Kravet om personlig bruk vil motvirke at angreretten kan benyttes av større næringsdrivende.

Se de generelle merknadene punkt 3.

Barne- og familiedepartementet

til r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i pakkereiseloven (angrerett og reisegaranti).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i pakkereiseloven (angrerett og reisegaranti) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i pakkereiseloven (angrerett og reisegaranti)

I

I lov 15. juni 2018 nr. 32 om pakkereiser og reisegaranti mv. gjøres følgende endringer:

§ 9 tredje ledd skal lyde:

Dersom avtalen er inngått utenom faste forretningslokaler, jf. angrerettloven § 5 bokstav d, skal arrangøren eller formidleren opplyse om at det foreligger angrerett, og om vilkårene, tidsfristene og fremgangsmåtene for å bruke angreretten, jf. § 22 annet ledd. Formidleren eller arrangøren skal også gi den reisende et standardisert skjema for bruk av angreretten (angreskjema).

§ 22 overskriften skal lyde:

Avbestilling av pakkereisen uten gebyr. Angrerett

§ 22 annet ledd skal lyde:

Når en avtale om pakkereise til den reisendes personlige bruk er inngått utenom faste forretningslokaler, jf. angrerettloven § 5 bokstav d, har den reisende rett til å gå fra avtalen (angrerett) i 14 dager

fra avtalen ble inngått, uten å betale gebyr. Dersom arrangøren eller formidleren ikke har gitt den reisende opplysninger om angreretten etter § 9 tredje ledd, gjelder angreretten frem til pakkereisen begynner. Den næringsdrivende har bevisbyrden for at opplysningsplikten er oppfylt. Angrerettloven § 6, § 20, § 21 første ledd første punktum, § 23, § 24 første ledd første punktum, § 24 annet ledd og § 27 gjelder tilsvarende.

Nåværende annet og tredje punktum blir nye tredje og fjerde punktum.

§ 42 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Arrangøren skal også stille reisegaranti ved salg av kun transport, forutsatt at transporten hovedsakelig er til personlig bruk for den reisende.

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Departementet kan gi nærmere overgangsregler.

